

(Regényvázlat, melyet sohasem írok meg)

Pontosan egy hónappal ezelőtt, éppen ebben az órában csöngettem be váratlanul e lakás ajtaján, az éjféλι gyors hozott vissza öt év után, s amikor megálltam egy percre itt, a harmadik emeleti, ismert ajtó előtt, az a furcsa érzés fogott el: hihetetlen, nem is igaz, hogy visszakerültem ide. Becsöngettem s pár perc múlva álmos, hálóingos nő nyitott ajtót. Mégsem álmodtam mindezt. Valóság volt, hogy itt vagyok, s a valóság megdönthetetlen bizonyítékként állt előttem az asszony, ki öt év alatt egyetlen egyszer látogatott meg, az első évben, és soha többé; a második év elején pedig elmaradtak levelei is.

— Oóh, — mondta hirtelen magához térve és becsapta előttem az ajtót, ám én idejében az ajtó nyílásába szoritottam a lábam.

— Mit akarsz? — kérdezte halkán és hidegen sziszegve, az ajtónak feszülve minden erejével.

— Aludni — mondtam.

— Hord el magad, itt nincs mit keresned.

Vártam ezeket a mondatokat, négy évig készültem hallani ezt a mondatot s négy év elég volt felkészülni rá. Négy év nagy idő, s aki négy évig készül arra, hogy ezt a mondatot majd ellene szegezik, az először arra gondol, hogy összeveri és felforgatja az egész világot, felkoncol mindenkit, aki útjába kerül, felgyújtja a lakást és a szoba közepére ül egy láda dinamitra, pálinkázni; nézi, hogyan égnek el a felkoncoltak, s maga is várja a tüzet; hja, ezt gondolja eleinte az ember, de, hahaha, a négy év hosszú idő s nincsen az a hév, amely le nem csillapodna.

— Én kiszabadultam és eljöttem haza, most aludni akarok, — mondtam.

— Engem nem érdekelsz. Semmi közöm hozzád s nem akarok veled élni.

— Én nem tehozzád jöttem, hanem haza. Innen mentem el és erre a lakásra van engedélyem.

— Elválok tőled és egy szóra elválaszt a bíróság. Börtönviseltekől rögtön elválasztanak, ha akarjuk. Pucolj innen!

Nem válaszoltam, csak belöktem az ajtót, az asszony ekkor befutott a szobába s belülről rázárta. Nem léptem utána. Az előszobában voltam. Körülnéztem. Hallottam, az erkély felől is zár kattan. A sarokban, a fogason egy női és férfi nagykabát. A másik sarokban egy láda. Odaultem. Hallottam, a szobában felébredt az egyik kislányom, s az anyja szót váltott vele. Magam elé néztem, a perzsászönyegre, s fejembe tódult a vér. Azon az éjjelen, az asszony, tudom, nem húnyta le a szemét. Azon az éjjelen, tudom, az ágyban ült és várta, mikor töröm rá az ajtót, fölébresztette azt, aki mellette feküdt, tán arra is rá akarta beszélni, dobjon ki engem, s tán ketten izgultak és várták a fejleményeket. Azon az éjjelen, tudom, nagy volt az izgalom. De nem volt okuk semmi nyugtalanságra, ó, nem. Ritkán adódik, hogy minden úgy történik, ahogy az ember elgondolja. Velem nagyjából e ritkaság esett meg: Négy éven át így képzeltem el ezt az estét. Csak ülve maradtam ott a ládán s úgy virrasztottam át az éjszakát.

Korán hajnalban céltalanul indultam a városba. Azt hiszem, az a tudatalatti érzés kergetett, hogy ne találkozzam ott az előszobában valakivel.

oOo

Egy hónap múlt el azóta. A szobám három lépés hosszú és kettő széles, és kedvem szerint járhatok benne, akár a cellámban is. Az öt év alatt megszoktam, hogy minden apró neszre figyeljek, s abból következtessek, mi történik körülöttem, s most itt ülök e kis szobában naphosszat és jól tudom, mikor mi történik a konyhában, a szobában, előszobában és lépcsőházban; lépésükről, mozdulatok neszéről ismerem az embereket, kiket nem is láttam, s e kis szobából csak a munkára járok, az irodába, ahol bizalmatlanul fogadtak és nem is melegedtek fel irántam. Megérték mindent, s úgy összegeztem, hogy az emberek, ha panaszkodnak is és száz gondjuk is van, mégis jókedvűek és gondtalanok. E kis cselédszobában ülök naphosszat, amelyből akkor reggel, egy hónappal ezelőtt, az első reggelelmen, a városból hazatérve kidobáltam a sok poros lim-lomos ládát; hasogatott fát, szenyevödrot s a lakás minden szennyét s felsúroltam, behoztam ezt a vaságyat, letöröltem az itt talált szúette kisasztalt és széket, s magamrazártam az ajtót Jó, hogy külön bejáratú ez a szobácska. Egy este a lépcsőházban találkoztam a feleségemmel. Csak akkor váltottunk szót. Elmegyünk egymásmellett zavartalanul. Be a lakásba sose megyek. Csak egyszer esett meg ez, amikor csengetett valaki és senki se jelentkezett akkor az én szobám ajtaján zörgött a Valaki. Egy fiatal, nagyoi

fekete férfi volt. Sosem láttam. Ő az? gondoltam magamban. Az ő kabátja lógott az előszobában akkor este? Nem láttam, csak lépéséről ismertem meg az embert, aki esténként néha eljött ide, a kabátja lógott az előszobában akkor este? Nem láttam, csak lépé-vallottak.

— Kérem, ha bírának egy harapófogót kölcsönözni, — mondta a fekete férfi s zavartan mondtam igent, s csak azután jutott eszembe, hogy nekem nincsen, de olyan csendes, békés ember volt ez, mindenképpen adni akartam neki egy fogót s a konyhába mentem, megkerestem (a régi helyén volt, a vízpad alatt), s hoztam is. Ma már tudom: a szomszéd lakásban lakik és minden nap sétáltatja kislfiát.

Csak akkor voltam a konyhában. Aznap kaptam munkát is, és találkoztam egy régi ismerőssel, s csak hűvösen köszönve, egykedvűen mentem el mellette. Láttam meglepődött arcát. Mit akar? Mit vár tőlem? Hogy álljak meg vele tárgyalni? Hogy hallgassam kérdezősködését és azt a „na, majd csak lesz valahogy” megszokott, üres mondást, vagy pedig, ellenkező esetben, ha tapintatosan kerülő a kérdést, nézzem, hogy kinlódik a tapintatosság miatt? Mit vár tőlem? És mit várhatnak tőlem a többiek is, azok a régi ismerősök, mind-mind?

Késő éjszakáig ülök itt az ablakban, lecsavarom a villanyt és nézelődöm. Hetvenfokos szögben látom a várost. Másfelől falak állják utamat. Mindig csak ez a kép tárul elé, s talán nehezen is hihető, hogy ez megnyugtató számomra.

Érdekes: huszonöt éves koromban nem gondoltam, hogy számomra a kivétel lesz a törvény.

oOo

S ugyanaznap amikor munkát kaptam, este kint sétáltam a városban s egyedül voltam és álltam a járdaszélen, a sokaságban is. Akkor láttam először azt a lányt, aki aztán feljött hozzám hívás nélkül is, de azóta se láttam. Két pálinkát ittam; ő likórt kért, de vele is pálinkát itattam, s szótlánul néztem festett szőke haját és tolakodóan barna tekintetét, amelyet az a nyersen erotikus szájszögleti, kíváncsi mosoly kísért; láttam, hogy minden más póz volt nála, csak ez nem, s azt a beszédet is betanulta, amivel mindenáron meg akart nyerni, s nagyon iparkodott, mert én egy szót se szóltam, csak néztem és ittam. Azt akartam mondani neki, hogy engem zavar ez a sokaság és az a nagy fény, ez a sok láрма, én nem szoktam meg és ez engem zavar, gyerünk innen, de csak azt mondtam neki:

— Ne erőlködj, anélkül is feljöhetsz hozzám.

S ettől kezdve csak nevetett, még akkor is, amikor mondtam, hogy nincsen pénzem; csak azt válaszolta: „Hát te azt hiszed, hogy én olyan vagyok? „Nem vagyok én olyan”. S csak kuncogott még akkor is, amikor azt mondtam, hogy: „Öt éve nem volt dolgom nővel, tudod te azt, hogy öt éve nem volt nekem nőm?”, s szétharaptam azt az olcsó kis láncot, amit a nyakában viselt.

Feküdtem csak mellette, ő pedig átölelt és mesélt szakadatlanul, mesélte az egész életét valahol négyéves koránál kezdve a történetet. Nem figyeltem. Csak feküdtem mellette szótlanul és azon morfondíroztam, mért meséli el minden lány az első éjszakán, mért tartja okvetetlenül szükségesnek elmesélni azt a történetet, amely hetven szájból is ugyanaz, és már senkit sem érdekel. Nem lepődtem meg a tizennyolcévesekre valló naivságon sem, amely azt tartja talán, hogy a hihetetlen hazugságokat is elhiszik s az ágy hangulata megkívánja e hazugságokat. Csak feküdtem mellette és magától érthetően bólintottam vagy igent mondtam, ha megkérdezte, „ugye, elhiszed?” Csak arra emlékszem, hogy mondta: tejeslány, kerékpáron hordja minden hajnalban a tejet a szomszédos faluból s az este beszökött a városba. „Máma reggel már biztos nem hozom a tejet, hahaha.”

S ekkor megkérdezte:

— Hát te azt se kérdezed, hogy hívnak engem?

Mondtam, hogy nem érdekel, mert az egészen mindegy, s elnevezhették volna, annakidején akár Editnek vagy Olgának, tökéletesen mindegy, mert ő akkor is lett volna. Erre is nevetgélt, és látszott, hogy jó felfogóképességű, de akkor megkérdezte azt is:

— Mért nem mesélsz te is valamit magadról, én már mindent elmeséltem, te mért nem mesélsz?

— Mit meséljek? — kérdeztem tőle. — Azt hogy a feleségem itt alszik a másik szobában?

Erre nagyot nevetett, látszott, nem hiszi el, de én már úntam ezt a bárgyú nevetést, idegesített; s azt mondta még: „Te mindig ilyen bolondos vagy? Máma egész este csak bolondozol.”

S őszintén mondhatom, nem kívántam elmondani neki semmit. Azt se, hogy öt évig börtönben ültem sikkasztás miatt, s az egész ott kezdődött, akkor, a háború utolsó napjaiban, azon a tavaszon, amikor a nyílt pályán megállt a vonat, mert nem volt elég gőze, szene, fája, az utasok leszálltak mind, a környező földekről hordták a napraforgó- és kukoricaszárát, igen, ott kezdődött, huszonöt éves voltam akkor és vidám katona, ki már a békét várta és a leszerelést, mert győzött. Ott kezdődött minden. Ott, a szárát hordva ismerem meg azt a lányt, aki akkor csak vékony ruháscsákában didergett. Mikor leszereltem, itt is maradtam a városban, mert nekem se há-

zam, se apám, se anyám, se testvérem, elesett mind-mind a háborúban, s én csak dolgozni akartam és otthont, szeretetet akartam, és úgy szerettem, hogy elvesztettem a fejemet, haha, én már tudom. Mit meséljek erről? Azt, hogy akkor egyszercsak kezdődtek az „ide ez kell”, „amoda az kell” és más kell-ek, s hogy a lány, azaz: feleségem anyja, özvegy ügyvédné, tudta, hogyan „kell egy lakást berendezni” és mi minden „kell a szerény emberséges élet-höz”. S azt, hogy: „a boldogult férjem elküldött annakidején, hogy csak vegyek, ami kell”, s hogy „ja, fiam, a családfenntartás nagy felelőség és kötelesség”, hogy „ha láttad volna, mi mindenünket bombáztak le”, s egyszercsak: „most jutányosan hozzájuthatnánk ehhezéshhez, ezek eladják”. Mit mondjak ennek a lánynak, aki most mellettem fekszik? Azt, hogy hogyan kezdődött? Ha mesélni kezdenék, csak nevetne és nem hinné el — — — oh, semmit se éreztem abból az írók és pszichológusok által annyiszor megírt és hangoztatott érzésből, mely szerint az embereknek szükségük van valakire, bárki legyen is az, akinek elmondják, elpanaszolják bajukat. A pszichológusok szerint, jól emlékszem, ezzel könnyít magán az ember. Ebből én nem éreztem semmit. Nem gyötört és nem gyötör az érzés, hogy bárkinek is elmondjam, hogyan lettem sikkasztó és hogyan telt el az öt év. Még azt sem érzem szükségeseznek elmondani, azt a számadást — ami pedig ezerszeris megfordult az eszemben — melyből kitűnik, hogy főnyereményt nyertem a bebörtönözéssel. A három millióért öt évet ültem, s öt év alatt itthon legfeljebb félmilliót kereshettem volna meg. Mosolyogva kell megállapítanom, hogy jól megúsztam és köszönetet kell mondanom a főnyereményért, hahaha. Ezt magyarázzam most ennek a lánynak? Vagy más valakinek? Hogy az az összeg itt van a másik szobában, a perzsaszőnyegekben, bútorokban, ezüstedényekben, festményekben, veszett fenékben, mindenben, ahová én nem tehetem be a lábam. Miért fejtegessem, hogy igen, sikkasztás történt, s az összeg megszerzésében eszköz és jogfelelős személy egy férfi volt, az összeg tényleges és tudatos élvezője egy nő volt és az még ma is, akit a közjog és a törvény és a közvélemény támogat és megvéd, megvédi a börtönviselttől, s e megvédés jeléül felbontja a házasságviszonyát, ha ő akarja. S aztán már egyedül és kizárólagosan a nő élvezi a sikkasztás gyümölcseit. Mondjam-e, hogy ki a látszólagos és ki a tényleges sikkasztó? Kinek magyarázzam az élet és a törvény abszurdumait? Miért éppen én magyarázzam?

Mellettem feküdt és gügyögött az az együgyű lány és már nem találtam semmi érdekeset rajta. A fal felé fordultam, mintha aludni akarnák

Hamarosan hajnalodott.

Naphosszat ülök a keskeny, magas ablaknál s hetvenöt fokos szögben nézem a várost. Tegnapig a háztetők életét figyeltem, mára már mind lehullott a falevél, a fákat figyelem majd mostan. Egyébként pontosan járok munkára. Tegnap találkoztam az idősebb lányommal a lépcsőházban, egyedül volt, az iskolába ment, igen, tudom, az idén kell járnia első osztályba. A kezem öntudatlanul is feléje lendült, hogy megsímitsam, de hirtelen eszembe jutott, hogy értelmetlen és céltalan lenne. Feleségem tegnapelőtt megkért, hogy költözzek el innen, mert nagyon alkalmatlan vagyok itt. Közöltem vele, hogy nem költözöm; és ő hiába próbálná. Én mindig megyek utána, bárhová is költözik ezen a földkerekségen. De nekem ő nem kell, azt mondhatom. Útját sohasem állom és soha még csak meg se szólítom. Közöltem vele, hogy mégcsak harmincöt éves vagyok, maga is kiszámíthatja; egészségi állapotom jó és előreláthatólag még sokáig élek. És említettem azt is, hogy én a *magam* öt évét leültem már.

Ma délután az ablakomba repült egy kismadár. Négy óra harminc perckor esni kezdett az eső. Azóta ülök itt az ablaknál s csillagfénynél nézem a várost. Az éjféli gyors az előbb zuhogott el arra messze, kelet felé.